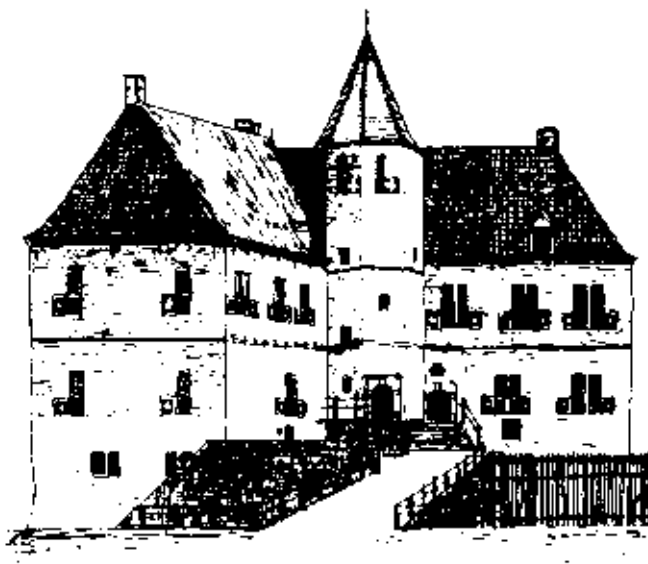

VORDENSE KRONYCK

VERENIGING 'OUD VORDEN'
te Vorden

32^e jaargang, no. 1, juni 2014

VORDENSE KRONYCK

Vordense Kronyck is het verenigingsblad van de oudheidkundige vereniging Oud Vorden. Het stimuleren van de belangstelling voor en verbetering van het inzicht in de geschiedenis van de vroegere gemeente Vorden behoren tot de taken die de vereniging zich ten doel heeft gesteld. Het bevat bijdrages van leden en niet-leden die onderzoek hebben gedaan naar diverse aspecten van de lokale geschiedenis en vervolgens hun bevindingen op schrift hebben gesteld. Daarnaast streeft zij ernaar om zaken van cultuurhistorisch belang, zoals historische bouwwerken, folkloristische gebruiken en het lokale dialect van het Nedersaksisch te behouden.

De Vordense Kronyck verschijnt twee maal per jaar en het bevat zo mogelijk ook artikelen die geschreven zijn in de lokale variant van het Nedersaksisch.

Artikelen, of gedeelten daarvan, mogen worden overgenomen onder bronvermelding en met schriftelijke toestemming van de oudheidkundige vereniging Oud Vorden.

De vereniging is opgericht op 30 maart 1981.

Lidmaatschap

Het lidmaatschap staat open voor een ieder die belangstelling heeft voor, of zich op enigerlei wijze verbonden voelt met Vorden en haar geschiedenis. Het lidmaatschapsgeld bedraagt € 25,- (€ 20,- voor alleenstaanden). De vereniging is ANBI-gecertificeerd.

Bestuur

Voorzitter	W. Ruiterkamp	T: 0575 – 55 54 55;	E: ruiterkamp.wim@hetnet.nl
Secretaris	mw. A. Menkveld-Wullink	Dorpsstraat 2, 7251 BB Vorden T: 0575 – 55 33 70;	E: info@oudvorden.nl
Penningmeester	G. Vlogman	T: 0575 – 55 25 42;	E: gerritvlogman@gmail.com
Leden	mw. E. Steeman J.G.M. Berentsen G. Eskes R.J. van Overbeeke H.W. Rossel G.H. Vaags	T: 0575 – 55 21 66; T: 0575 – 55 33 68; T: 0575 – 55 14 10; T: 0575 – 55 14 95; T: 0575 – 55 28 28; T: 06 – 51 38 00 97;	E: es.steeman@gmail.com E: info@janberentsen.nl E: g.eskes@kpnplanet.nl E: rjvanoverbeeke@gmail.com E: hennie@rossel.nu E: info@ghvaags.nl
Redactie Vordense Kronyck	W.F. Jansen H.J. Reindsen H.W. Rossel	T: 0575 – 52 67 98; T: 0575 – 55 21 04; T: 0575 – 55 28 28;	E: w.f.jansen@hetnet.nl E: a.reindsen@gmail.com E: hennie@rossel.nu
Ledenadministratie	J.G.M. Berentsen	T: 0575 – 55 33 68;	E: info@janberentsen.nl
Oplage	325 exemplaren		
ISSN-nummer	1383-049X		
Bankrelatie	Rabobank, rekeningnummer: NL74 RABO 0366406523, t.n.v. Vereniging Oud Vorden		
Druk	Weevers Grafimedia, Vorden		

oudheidkundige Vereniging
oud Vorden

te Vorden

Vordense Kronyck

32^e jaargang, no. 1, juni 2014

VAN DE VEURZITTER

We hebben weer een goed verenigingsjaar achter de rug met een ruime belangstelling voor de lezingen.

Verder mogen we ons verheugen in een toenemend aantal bezoekers aan onze website www.oudvorden.nl. In april bedroeg het gemiddelde aantal 50 bezoekers per dag met een piek van 75 bezoekers. De Fotocommissie bereikte een mijlpaal met de publicatie van meer dan 2000 unieke ansichtkaarten op de website. Het is zeker het bekijken waard. De Archiefcommissie mag rekenen op een groeiend aantal bezoekers tijdens de openstelling op de eerste dinsdag van de maand. De Commissie Gevelstenen en Huisnamen is bezig haar voorgenomen activiteiten af te ronden, alhoewel er hier en daar nog niet beschreven gevelstenen te vinden zijn. Dus mochten er leden zijn die belangstelling hebben om deze activiteit te vervolgen dan kunnen ze zich bij een van de bestuursleden melden. De Commissie Boerderijen is zeer actief en heeft inmiddels ongeveer 80 boerderijen beschreven en gefotografeerd. De Genealogiecommissie heeft haar ambities om de genealogie van families uit het dorp Vorden in de periode 1810- 1920 wat bij moeten stellen wegens een gebrek aan ervaring. Dat wordt geleidelijk aan opgebouwd. Wel is er veel werk verzet in het transcriberen van de bevolkingsregisters uit de periode 1801-1840 (omzetten van moeilijk leesbare handgeschreven tekst naar een digitale vorm die op de website gepubliceerd kan worden). Bent u geïnteresseerd in Vordense families uit deze periode en waar ze gewoond hebben, kijk dan eens op de website bij Commissies en dan Genealogie. De redactie meldde al in maart dat ze extra pagina's nodig hadden voor de eerste Kronyck van 2014, waar het bestuur uiteraard mee instemde. Het verzoek de openingstekst te maken kreeg ik begin april met de mededeling dat de Kronyck klaar was.

Nadat ik de tekst had gelezen begreep ik de reden waarom het concept zo vroeg klaar was: Naast het Verenigingsnieuws waren er op dat moment “maar” 3 artikelen.

Nadat het voorwoord in concept gereed was, werden we opgeschrikt door het bericht van het plotselinge overlijden van onze vaste dialectschrijver Dik Borgman, waarvan een kleine kring wist dat hij als Spiekerman regelmatig korte, dikwijls anekdotische verhalen voor de Kronyck schreef. Daarnaast was Dik een liefhebber van familiegeschiedenissen en lid van de Genealogiecommissie. Voor de familie maar ook voor Oud Vorden is zijn overlijden een bijzonder verlies.

Ook in deze Kronyck is een kleine oorlogshernering van Dik Borgman opgenomen.

De hoofdmoot in deze Kronyck en de reden voor het ruimtegebrek vormt de zeer gedetailleerde beschrijving van Wim Jansen, redactielid. Wim verhaalt over de vele kruideniers in Vorden vlak na de oorlog. Voor veel lezers zal dat een glimlach van herkenning opleveren. Maar ook verbazing dat het er zoveel waren, welgeteld 21. U zult ongetwijfeld verstedd staan over de uitgebreide informatie die de schrijver heeft verzameld. Deels is dat gebaseerd op gesprekken met betrokkenen en verder heeft hij een diepgaand genealogisch onderzoek gedaan in het Erfgoedcentrum in Doetinchem. Ik vermoed nu al dat er wel een tweede artikel zal volgen met reacties in de vorm van toevoegingen en herinneringen!

Het tweede artikel is van ons lid Jan Harenberg. Hij beschrijft de gedaantewisseling die kasteel Den Bramel sinds 1868 heeft ondergaan van een eenvoudig, grotendeels achttiende-eeuws huis naar het kasteel zoals wij dat nu kennen. De schrijver haalt daarbij diverse advertenties uit de Zutphensche Courant aan die het verloop van de ingrijpende verbouwing aanduiden.

Naar aanleiding van de lezing van Henk Wullink in maart over de Ruslui en zijn fietstocht van St. Petersburg naar Vriezenveen kunt u tenslotte het verslag van Hennie Rossel lezen over de buitengewoon interessante excursie die gemaakt werd naar het Historisch Museum in Vriezenveen en het Veenmuseum.

Kortom, weer een heel lezenswaardige Kronyck, waar u van kunt genieten als u een rustig moment hebt.

Intussen is het bestuur bezig met de afronding van het programma voor het seizoen 2014- 2015.

Daarover zullen we u na de zomerperiode verder informeren.

Ik wens u een ontspannen zomer toe, in de best mogelijke gezondheid.

DE VELE KRUIDENIERS IN VORDEN VLAK NA DE OORLOG

WIM JANSEN

In mijn jeugd waren er in Vorden nog veel kruideniers. Dat wist ik al heel lang, maar door toeval kwam ik er achter hoe veel dat er waren.

Door mijn vrijwilligerswerk voor de fotocommissie van onze prachtige vereniging Oud Vorden kreeg ik enkele honderden foto's in handen die gemaakt waren door ons overleden erelid Jaap van den Broek, met het verzoek deze te digitaliseren en zodoende veilig te stellen voor de toekomst.

Verreweg de meeste foto's kende ik wel en dat is dan gemakkelijk, want we willen van alle foto's de herkomst, het onderwerp en alle verdere wetenswaardigheden vermelden, zodat ook die gegevens bewaard blijven.

Bij één foto echter liet mijn geheugen het afweten. Ergens kwam het getoonde pand me wel bekend voor, maar ik kon het niet goed beschrijven. Geen nood echter, want onze fotocommissie bestaat uit meerdere personen en via een e-mailtje heb je binnen de kortste keren contact met elkaar. Dus werd de foto meegestuurd met de mail en ja hoor, niet lang daarna kwam er een antwoord binnen rollen: het pand was vroeger de kruidenierswinkel van de familie Bollen, op de Nieuwstad.

Nu is het heel gemakkelijk om *o ja!* te roepen, maar dat deed ik niet. Ik moest er zelfs heel diep voor in mijn geheugen graven en toen kwamen vaag de herinneringen boven dobberen. Een klein winkeltje iets voorbij de smederij van Ab Lettink, nu wist ik het weer. Maar ik had er nooit een voet over de drempel gezet, dat wist ik zeker. Zelfs niet in de tijd toen ik stiekem een pakje met 10 sigaretten ging

kopen in een winkeltje waar ze me niet kenden, want dat moest natuurlijk hartstikke stiekem gebeuren. Nee, zelfs toen was ik daar nooit geweest. En al helemaal niet om kruidenierswaren te kopen, want daar waren in die tijd in Vorden speciale regels voor. Je ging niet zomaar naar een willekeurige kruidenier of bakker, nee je ging naar de winkelier die paste bij jouw achtergrond, bij jouw nest, zullen we maar zeggen. Dus de katholieken naar de katholieke zaken, de hervormden naar de hervormde zaken en ga zo maar door.

Toen wat later sommige winkeliers al eens een week vakantie namen, werd er soms wel eens met die regel de hand gelicht, maar dat was toch meer door overmacht.

Bij ons thuis was die keuze door mijn moeder gemaakt en daar was geen inspraakprocedure aan vooraf gegaan: voor brood naar Schuppers. Ja, dat was nogal wiesdes, want dat was haar eigen broer. In de vakanties gingen we naar (Piele) Voskamp, op de Molenweg.

Voor de kruidenierswaren gingen we eens per 14 dagen om de beurt naar Albers op de Nieuwstad, of naar Van der Lee op Het Hoge; tegensputteren was overbodig! Ik ben eens stiekem een keer naar Wim Pardijs, aan de Kerkstraat, gegaan. Dat was lekker dichtbij en er waren geen klanten voor je, dus je was snel weer buiten, maar moeder had het meteen door en er zwaaide wat. Vermoedelijk het verschil tussen VIVO- en Centra-artikelen; wist ik toen veel!

Tot zover even om de situatie van toen te schetsen en nu terug naar het heden. Toen we die avond zaten te eten, kwam dat berichtje over de winkel van Bollen weer boven drijven en kwam ik aan het prakkiseren over hoeveel kruideniers Vorden toen wel telde. Ik kon me er zo weer een stuk of veertien voor de geest halen en later schoten me er telkens nog een paar te binnen en kwam ik al op achttien.

Toen ik later mijn mede-leden van de Fotocommissie van Oud Vorden bedankte voor hun reactie, vermeldde ik tevens dit denkresultaat in de e-mail en kwam er al gauw een mailtje terug met de opmerking: *Jij wilt toch altijd zo graag opschrijven hoe het er vroeger in ons dorp aan toe ging? Nou, dan heb je nu weer een nieuwe kans om je herinneringen aan de Kronyck toe te vertrouwen.*

En ja, dat was goed gezien, want dat is voor mij toch één van de belangrijkste redenen om dit soort stukjes te schrijven: om een tijdsbeeld te geven van het leven in ons mooie dorp Vorden in de jaren vlak na de Tweede Wereldoorlog.

Iedereen is nu onderhand vermoedelijk wel benieuwd wie die kruideniers dan wel waren en waar hun winkels zich bevonden. Ik zal met die opsomming in het dorp beginnen en daarna in de buurtschappen.

Op de Zutphenseweg waren dat: Frans Smit en Netje Hartman.

Op Het Hoge: Van der Lee, Hilferink en Brinks

Op de Nieuwstad: wed. Stoltenborg, Bollen en Albers

In de Dorpsstraat: Van Tongeren en Tielkes

In de Kerkstraat: Wim Pardijs

Op de Ruurloseweg waren er achtereenvolgens de winkels van Hartelman, Schoenaker, Tolkamp, Koers en de Coöperatie-winkel

In De Wildenborch: Oplaat.

Richting Zutphen, 2 km. buiten het dorp: Winkel

In Linde: Van Asselt

In Delden: Eskes

In Veldwijk: Fredrik Uenk

Dit is de situatie omstreeks 1945; toen was Vorden dus 21 kruideniers “rijk”!

Op een grof geschatte bevolking van vijfduizend inwoners in die dagen was het voor de uitbaters vermoedelijk lang geen vetpot.

De meeste bedrijven haalden dan ook hun inkomsten uit meerdere activiteiten. Dat zal ik verderop in dit verhaal toelichten, evenals de veranderingen van die bedrijven door de jaren heen.

Ik zal eerst de winkels in het dorp straat voor straat behandelen, daarna de winkels buiten de kern.

Frans Smit

Daarin was aanvankelijk de bakkerij van Ep Wijers gevestigd. Zijn dochter Aaltjen trouwde in 1925 met Henne Albers, zoon van kruidenier Jan Willem Albers, op de Nieuwstad en zij begonnen in dit pand aan de Zutphenseweg een kruidenierswinkel. In 1939 verhuisde Henne Albers met zijn gezin naar de Nieuwstad, om de zaak van vader Jan Willem Albers voort te zetten, samen met zijn vrijgezelle broer Gert Albers. De kruidenierszaak aan de Zutphenseweg werd voortgezet, eerst als filiaal van de Firma J.W. Albers door Frans Smit en zijn vrouw Jet Gosselink, een vlot, hardwerkend en gezien echtpaar. Later werd het pand hun eigendom. Zij moderniseerden en verbouwden de zaak later tot zelfbedieningswinkel.

In augustus 1962 werd het bedrijf overgenomen door Henk Remmers en na een interne verbouwing in september heropend. Na het behalen, door Henk, van de nodige vakdiploma's konden ook voorverpakt vlees, groenten, fruit en melk aan het assortiment worden toegevoegd.

In 1968 trouwde Henk met Jeanne Schepping. Helaas moesten zij de zaak in 1973 om gezondheidsredenen beëindigen en werd het pand in 1974 verkocht aan D. Lammers, die er een modezaak in vestigde. Tegenwoordig is op deze plaats, Zutphenseweg 29, elektronicabedrijf Dutch PC gevestigd.

Netje Hartman

Aan de overkant van de weg was Café De Zon gevestigd.

Hier werd niet alleen het cafébedrijf uitgeoefend, ook kon men er terecht voor kruidenierswaren en manufacturen. Er was hierin zelfs een boerderij ondergebracht. Voorwaar een hele bedrijvigheid! In mijn jeugd werd het bedrijf geleid door mevr. A.M. Hartman-Herfkes. Zij was toen nog geen 50 jaar, maar al twee maal weduwe. Een zeer energieke vrouw die door heel Vorden 'Tante Netje van De Zon', of kortweg 'Tante Net' werd genoemd.

Tot wanneer zij kruidenierswaren heeft verkocht, is niet meer precies te achterhalen, maar één van haar kinderen, Tonny, vertelde: *Als wij 's morgens naar school gingen* (ze

waren katholiek en liepen elke dag naar de school op De Kranenburg), *dan gingen we via de winkel en kregen eerst een paar snoepjes toegestopt en de mededeling dat we moesten 'deurlopen en onderweg niet blijven staan'.*

'Kasten Harm' Bijnhof

De volgende kruidenier - in mijn jeugd al verdwenen, maar om zijn bijzonderheid moeilijk over te slaan - is Harm Bijnhof.

Harm had een kruidenierswinkeltje in de kosterwoning, die toen op de Zutphenseweg, voor de Gereformeerde kerk stond. Later, in mijn jeugd, was daar de fietswinkel van Berend 'Bervo' Groot Enzerink gevestigd. Deze Harm Bijnhof had de bijnaam 'Kasten Harm'. Dit vanwege de houten kast met kruidenierswaren die hij op zijn rug droeg en waarmee hij 'de boer op' ging, zoals op de foto te zien is. Zeg nou zelf, dat kun je je heden ten dage toch eigenlijk niet meer voorstellen?

HET HOGE

Van der Lee

Op Het Hoge 58, net voor de Hackforter molen, bevond zich in mijn jeugd de kruidenierswinkel van het echtpaar Teunis en Betsie van der Lee.

Teunis van der Lee was geboren in Langbroek op 21-08-1893. Hij vestigde zich op 22-02-1937 als kruidenier op de Baakscheweg A 231 en trouwde in Vorden op 12-03-1937 met Elisabeth Wijers, geboren in Vorden op 19-04-1906. Ze kregen in november 1938 een zoon Gijsbert, die helaas maar elf dagen leefde.

Hun pand was eigenlijk een boerderij met dwarshuis, waarin zich in het rechter gedeelte van het voorhuis de winkel bevond. Toen ik na de oorlog mijn eerste (tweedehands) fiets kreeg, moest ik een keer in de maand daar naar toe om boodschappen voor ons gezin te halen. Wij hadden geen winkelboekje, geloof ik. Mijn moeder schreef wat ze nodig had op een briefje en ik kreeg geld mee. In mijn herinnering was het echtpaar Van der Lee stokoud, hoewel ze toen ongeveer 55 jaar waren.

Het pand van Van der Lee met op de voorgrond Derk en Riek Becks aan 't 'earpels gaarn'

Vermoedelijk waren ze wat ouderwets gekleed en dan lijkt dat zo.

Op 18 mei 1960 werd de zaak overgenomen en voortgezet door Frans Kruip.

In mei 1961 verkocht het echtpaar Van der Lee hun huis met 10 are grond, de winkelinventaris, de voorraad en de goodwill voor circa f 25.000 aan de toen 27 jarige vrijgezel Frans Kruip, die toen al wel in het pand woonde.

Vrij kort na de overdracht van de zaak is Teunis van der Lee in juli 1961 op 67 jarige leeftijd overleden.

Frans Kruip had zijn handen kennelijk niet verkeerd staan, want in een schrijven

van de VIVO organisatie van september 1962 lees ik een loflied op hem met o.a. de volgende zinsnede: *Na het eerste begin is de zaak nu al vergroot en natuurlijk omgeschakeld op ZELFBEDIENING. Een verrassend geheel, dat in zeer korte tijd tot stand is gebracht en waaraan de ondernemer veel zelf heeft gebroken, gemetseld en getimmerd.*

In de tussentijd was Frans ook nog getrouwd want in hetzelfde schrijven wordt de FAMILIE Kruij succes gewenst na deze verbouwing.

Ook zakelijk werd er behoorlijk aan de weg getimmerd, want in december 1964 nodigde hij alle Vordense kinderen tussen 0 tot 10 jaar uit om op 3 december hun schoen of klomp bij hem in de zaak te komen zetten en dan op 5 december om 3 uur te komen kijken wat Sint en Piet daarin hadden achtergelaten. Nu weet ik niet hoeveel kinderen aan die uitnodiging gehoor hebben gegeven, maar dat kunnen er zo maar een paar honderd geweest zijn, schat ik.

De verbouwde zaak in 1971

De zaken gingen toen kennelijk nog naar behoren, want in 1971 volgde er opnieuw een verbouwing en werd er naast de winkel een slijterij ingericht. In ieder geval werd met alle inzet getracht de zaak levensvatbaar te houden, maar langzaamaan werd de druk van de nieuwe supermarkten in het centrum van Vorden dusdanig groot dat het besluit moest worden genomen om tot sanering over te gaan, hetgeen zijn beslag kreeg in 1981.

Hilferink

Ook op Het Hoge, maar bijna vooraan, was in het begin van de 20e eeuw de kruidenierswinkel van Schieven, later Brinks gevestigd. Na de oorlog werd het kruideniersbedrijf daar voortgezet door Gerrit Hilferink. Deze woonde daarvoor achter De Rusthoeve en hij handelde daar ook al in kruidenierswaren. Door de opkomst van het nieuwe fenomeen ‘Supermarkt’ in Vorden in de na-oorlogse jaren liep langzaamaan de klandizie terug en is deze kruidenierswinkel gesloten. Later was in dit pand, Het Hoge 5, het glas-in-lood atelier van Leo Westerhof gevestigd.

DE NIEUWSTAD

Wed. Stoltenborg

Op het adres Nieuwstad 34, op de hoek van de Deldenseweg was sinds 1937 de kruidenierswinkel annex klompenmakerij van de familie Stoltenborg gevestigd. De heer Stoltenborg kwam in februari 1945, tijdens een Britse luchtaanval op de spoorwegovergang in de Ruurloseweg, op tragische wijze om het leven. Zijn

weduwe was niet in staat de zaak alleen voort te zetten en verhuurde de winkel in december 1945 aan haar zwager Gerrit Remmers en zijn vrouw. De klompenmakerij werd voortgezet door Jan Doornink.

De familie Remmers kocht in 1954 de opstallen en heeft de winkel met hard werken draaiende weten te houden tot dat Gerrit Remmers in 1975 de pensioengerechtigde leeftijd bereikte. Hij was tevens mede-oprichter en jarenlang voorzitter van de Vordense Winkeliersvereniging.

Bollen

Op 29 juni 1916 werd in het Vordense bevolkingsregister ingeschreven Jan Gerhard Bollen, geboren 27-11-1887 en zijn vrouw Dina Hendrika Meerdink, geboren 15-11-1890, beiden geboren in Winterswijk.

Als beroep van Jan Bollen stond vermeld 'radmaker', hetgeen later werd doorgestreept en veranderd in 'kruidenier'. Ze woonden op huisnummer A232, later met de toevoeging Nieuwstad, in het pand waarin tot dan schoenmaker Olthuis zijn bedrijf had uitgeoefend. Tegenwoordig adres Nieuwstad 22.

Ze waren kort daarvoor, op 16-06-1916, in Winterswijk getrouwd.

Mevrouw Bollen begon in dit pand een kruidenierswinkel. Zij had daarin al ruime ervaring opgedaan, want samen met een zuster had ze een grenswinkelteje gedreven in Kotten, achter Winterswijk. Behalve kruidenierswaren werd er ook gehandeld in kippen- en vogelvoer.

De heer Bollen bleef zijn vak van radmaker uitoefenen, dit in samenwerking met de naast hun bedrijf gelegen smederij van Florijn,

Jan en Dina Bollen voor hun winkel

later Lettink. Als Bollen weer een wiel gemaakt had dan werd er door en bij de buurman een stalen band omheen gemaakt.

Buiten, voor de smederij van Florijn, was daar een aparte ruimte voor ingericht waar de gloeiend hete stalen band snel met water kon worden afgekoeld, als die om het wiel was gelegd. Door de plotselinge krimp van het staal zat de band dan stevig om het houten wiel geklemd. In de dertiger jaren kwamen er echter steeds meer wielen met luchtbanden en toen is Bollen geleidelijk gestopt met zijn radmakerij.

Hij ging zich toen bezighouden met de handel in wild, hetgeen vooral in het najaar, voor een drukke tijd zorgde. De jagers van de kasteelheren en eigenaren van de grote jachtterreinen om Vorden brachten het geschotene bij Bollen, die dan verder zorgde dat het verwerkt werd en op de plaats van bestemming kwam.

Na de Tweede Wereldoorlog werd de winkel opgeheven.

Vermeldenswaard is nog de bakkerij annex Albino-kruidenierswinkel van Wijers, waar in 1937 Gerrit Jan Schurink het bakkersgedeelte overnam en, na bewezen bekwaamheid, de hele zaak kon overnemen, maar daarna de kruideniersactiviteiten beëindigde.

Albers

Vooraan op de Nieuwstad, rechts, net voorbij de brug over de Vordense beek, woonde in het Beumershuis het gezin Hermanus Gerhardus Albers en Berendina Zweverink, boer en leerlooier. Ze kregen zes kinderen waarvan er drie in de buurt bleven wonen en ieder een bedrijf begonnen. Zij werden 'de Beumers jongens' genoemd, Tone werd leerlooier, Harm werd schoenmaker en de derde, Jan Willem, begon in 1894 een kruideniersbedrijf. Hij trouwde in 1896 met Cato Wansink uit Hengelo (Gld.). Zij kwam uit een kruideniersfamilie en was dit beroep al van jongs af aan met de paplepel ingegoten. De zaken gingen voorspoedig, want er werd werkelijk in van alles gehandeld. Naast kruidenierswaren waren dat klompen, kunstmest, brandstoffen, eieren, meel, diervoeders en granen. In 1928 was de zaak werkelijk uit zijn jasje gegroeid en werd er aan de overkant van de weg een oud pand gekocht, afgebroken en werd er een nieuw bedrijfspand gebouwd met een ruime en moderne winkelinrichting. Achter het oude pand werd later een maalderij gebouwd.

De zoons van Jan Willem en Cato, Gerrit en Henne, waarvan de laatste al een kruidenierswinkel bezat aan de Zutphenseweg, zetten het bedrijf aan de Nieuwstad samen voort.

In het laatste oorlogsjaar en de eerste jaren na de bevrijding viel het niet mee om de klanten te voorzien van wat ze nodig hadden. Alles was op de bon en zelfs dan nog bijna niet te krijgen.

Langzamerhand werd dat beter en werd

ook het assortiment steeds groter, de broers Albers speelden daar goed op in.

Ook de bediening was vriendelijk en het winkelen was vooral een sociaal gebeuren, er was altijd tijd voor een praatje en het uitwisselen van nieuwtjes. Voor ons als kinderen was dat een crime, wij stonden helemaal niet te wachten op al die verhalen. Wij wilden, met onze boodschappen, zo snel mogelijk naar huis, om onze kinderbezigheden daar weer te hervatten. Soms had je bij Albers in de winkel wel een stuk of zes klanten voor je, maar dat was gewoon wachten geblazen. Het was zelfs helemaal niet ongewoon dat er, als jij dan eenmaal aan de beurt was, eerst nog een volwassene met zogenaamd veel haast tussendoor geholpen werd, want jij als kind kon makkelijk even wachten, werd er gezegd.

Alle producten waren in voorraadbakken en laden achter de toonbank uitgesteld en werden per klant afgewogen op de weegschaal en in een grijspapieren zak (*toete*) gedaan. Stroop werd uit een ton geschept en in een meegebrachte jampot gedaan. Koffiebonen konden, indien gewenst, zelfs in de winkel worden gemalen in zo'n

grote rode elektrische koffiemolen, die een afgrijselijke herrie maakte tijdens het malen.

Het beste wat mij is bijgebleven is het kopen van weer een stel nieuwe klompen. Dat was nog wel eens aan de orde als er tijdens het spelen/voetballen weer eens een klomp gesneuveld was. Soms kon de schade daaraan nog met een ijzeren bandje over de kap van de klomp hersteld worden, maar lukte dat niet meer dan zat er niets anders op dan een paar nieuwe aan te schaffen. Daar werd je niet bij geholpen, nee, daarvoor moest je in het pakhuis naast de winkel naar de klompenzolder. Daar stonden tientallen paren klompen kriskras door elkaar, blanke en geel geschilderde, met een houten kap er op voor de mannen en met een leertje erover voor de vrouwen. En allemaal met touwtjes aan elkaar geknoopt. Die touwtjes mochten beslist niet losgemaakt worden om een paar meter op je nieuwe aanwinst te gaan lopen. Nee, je ging er met je beide voeten in staan om te weten te komen of de maat goed was en dan schuifelde je zo enkele centimeters voor- en achteruit om te voelen of ze goed pasten. Pas als je er weer mee naar beneden geklommen was en ze betaald had, konden de touwtjes doorgesneden worden en kwamen eventuele euvels aan het licht. Soms waren ze scherp op de wreef en deden ze na vijf minuten lopen behoorlijk pijn, maar dan pakte je vader een stuk grof schuurpapier, een vijl of een scherp stuk glas en dan werd de rand bijgewerkt en was het euvel snel verholpen. Beroerder werd het als jouw nieuwe klompen na een half uurtje ergens begonnen te drukken, dan was Leiden in last, want dan had je een groter paar moeten kopen en dat werd je thuis behoorlijk ingepeperd: pech gehad, maar je kon ze wel afdragen, dan maar met pijn, ruilen was uitgesloten.

Gelukkig woonde er naast ons een inventieve timmerman die bijna overal wel raad op wist en dan werd ook zo'n probleem wel weer opgelost.

Zo ongeveer ging het winkelen er in mijn jeugd aan toe.

Na de moeilijke naoorlogse jaren kwam de wederopbouw goed op gang en ging het levensprijl langzaam omhoog.

Ook modernisering was daar een onderdeel van, in de kruideniersbranche zat men niet stil en in de winkel van de gebroeders Albers werd in 1956 het systeem van zelfbediening ingevoerd. Dat hield in dat alle levensmiddelen nu in voorverpakking werden aangeboden en de klanten die zelf konden pakken. Dat werd de tijd dat de merkartikelen hun intrede deden.

Dat was ook het jaar dat de oudste van de twee broers, Gerrit, de zaak ging verlaten. In de jaren '60 werd er opnieuw een modernisering doorgevoerd met de start van een echte supermarkt in hetzelfde pand, waardoor het interieur totaal veranderde, terwijl de buitenkant vrijwel ongewijzigd bleef.

In 1965 kreeg Henne Albers assistentie in de leiding van de detailhandel van de man van zijn oudste dochter Cato, namelijk Hendrik Bogchelman.

Het assortiment in de winkel werd steeds verder uitgebreid met de verkoop van verpakte melk en melkproducten, groenten, fruit en ook voorverpakt vlees en vleeswaren. Om deze 'branchevreemde' artikelen te mogen verkopen, dienden de winkeliers alle daarvoor benodigde vakdiploma's te behalen. Het was Hendrik Bogchelman die al deze vakdiploma's ging behalen.

In 1967 werd de vernieuwde winkel geopend maar nu staken andere problemen de

kop op, er kwam namelijk ruimtegebrek. Niet zo zeer in de winkel maar daarbuiten. Steeds meer mensen hadden een auto en hoe meer producten er onder één dak te koop zijn, hoe verleidelijker of het wordt om die daar dan ook allemaal te kopen. Dan is een fietstas al gauw te klein dus werd de auto ingeschakeld en daarvoor is heel wat meer ruimte nodig.

Toen dan ook bijna-buurman, bakker Schurink, in 1970 zijn bakkersbedrijf ging sluiten en een daartussenin gelegen pand te koop bleek, was de keuze snel gemaakt. Deze twee panden werden gekocht, de huizen gesloopt en op de vrijgekomen ruimte verrees een totaal nieuw winkelpand, een supermarkt met alles erop en eraan, met daarvoor een pracht van een parkeerplaats.

Hendrik Bogchelman heeft de zaak tot 1974 geleid, toen werd hij wethouder van Vorden en werd besloten om met de zakelijke activiteiten te stoppen. De supermarkt werd verhuurd aan de supermarktketen A&O, later A&P, die daar in circa 2000 gestopt is met haar activiteiten. Na jaren van leegstand werd op die plaats in 2007 een wooncomplex gebouwd met de zeer toepasselijke naam De Albershof.

KERKSTRAAT

Wim Pardijs

Op de hoek met de Insulindelaan, bevond zich in mijn jeugd het kruidenierswinkeltje van Wim en Ali Pardijs. Wim was daar in 1942 mee begonnen, hij was eerst telegrambesteller bij de P.T.T., maar in dat jaar werden mannen door de Duitse bezetter verplicht om in Duitsland te gaan werken. Zelfstandigen echter waren daar van vrijgesteld. Om dus aan die dwang te ontkomen nam hij ontslag bij de P.T.T., liet zich inschrijven bij de Kamer van Koophandel en begon in de uitgeruimde voorkamer van zijn woning een kruidenierswinkeltje.

Zo zijn ze de oorlogsjaren doorgekomen en toen daarna langzamerhand de situatie zich steeds meer normaliseerde en er weer goederen zonder bonnen gekocht konden worden, werd zijn winkeltje al snel te klein. Toen kreeg hij de gelegenheid om aan de Dorpsstraat de helft van een winkelpand te huren waarin voorheen mevrouw Tielkes haar kruidenierszaak had gerund. Met beide handen werd die kans gegrepen en werd daar de doorstart gemaakt. Met veel inzet en hard werken hebben ze het daar volgehouden tot ze in oktober 1976 de deuren sloten.

Wim Pardijs kwam uit een muzikale familie en was zelf ook een verdienstelijk drummer. Hij heeft in de na-oorlogse jaren menig feest door zijn inbreng laten slagen.

Ook als bestuurslid van de Vordense Winkeliersvereniging was hij zeer gezien.

*Achter de toonbank in het midden
Wim en Ali Pardijs*

Tielkes

Waar tegenwoordig Eetcafé De Slof is gevestigd, is heel lang een kruideniersbedrijf gevestigd geweest. Al in 1909 was hier kruidenier Gotink te vinden. In 1920 werd de heer Gotink directeur van Coöperatie De Eendracht. Het pand werd toen verhuurd aan de familie Eichhorn-Grootbod, de heer Eichhorn was loodgieter en had zijn werkplaats achter het pand, terwijl zijn vrouw de kruidenierswinkel dreef. Zij kochten het pand in 1925 maar toen de heer Eichhorn in 1930 kwam te overlijden, moest zijn weduwe het pand verkopen.

In 1932 werd het gekocht door Gerhard Tielkes, verwarmingsmonteur bij G. Emsbroek. Hij liet het pand verbouwen tot twee winkels en in het rechter gedeelte vestigde zich schoenmaker Bertus Jansen, terwijl in het linker gedeelte mevrouw Tielkes-Schepers het kruideniersbedrijf voortzette.

In 1942 werd de winkel gesloten en in 1945 voortgezet door de familie Pardijs, zoals hierboven al is vermeld.

Hier vlak in de buurt, op de plaats waar in mijn jeugd Wiekart zijn kapsalon had (Dorpsstraat 30), was reeds in 1808 de kruidenier Joan Lucas Gallée gevestigd, later opgevolgd door Margrieta Garmel, die op haar beurt in 1832 verhuisde naar een kruidenierswinkel op de plek waar nu Super Grotenhuys is gevestigd, daarover gaat het volgende stuk.

Van Tongeren

Op het adres Dorpsstraat 18, waar tegenwoordig de supermarkt van Grotenhuys is gevestigd, bevindt zich al heel lang een kruideniersbedrijf.

Van dat toenmalige pand is zelfs een gevelsteen met het jaartal 1726 bewaard gebleven, die thans in het bezit is van Hans Kistemaker.

Ik zal hieronder in het kort de verschillende eigenaren van het pand noemen en het daarbij laten. De geschiedenis van dit pand is namelijk zo uitgebreid en complex dat het te ver zou voeren om dat hier allemaal te behandelen. Wel is er het voornemen om daar in een volgende Kronyck een uitgebreid verslag van te doen, waarvoor onze leden Gerda Rossel en Arno Overmars - de laatste is een nazaat van de familie Garretsen - hun medewerking hebben toegezegd.

Al in 1805 komen we op dit adres de koopman/winkelier Johannes Albartus Meijer tegen, daarna achtereenvolgens:

Margrieta Garmel en Hendrika Gerritsen, beiden winkelierster en daarna drie generaties Garritsen.

In 1932 verkocht Evert Jan Garritsen de zaak aan het echtpaar Van Tongeren.

Egbert Johannes van Tongeren, geboren op 03-01-1895 in Ambt Ommen en Helena Enzerink, geboren 11-04-1895 in Rheden, waar zij in 1921 waren getrouwd, lieten de zaak in 1936 grondig verbouwen, zodat er een pand met een moderne uitstraling ontstond. Er was toen ook een meel- en zaadhandel aan verbonden.

Van Tongeren had ook de gave om je van allerhande kwaaltjes te kunnen verlossen. Een 'strieker' heette dat in die tijd in Vorden. Soms lukte dat wel, maar ook vaak niet, je moest er in geloven, dan hielp het altijd, hoorde ik wel eens. Vooral rugpijn was zijn specialiteit zei men, maar de enige keer dat mijn vader er met die klacht

naar toe ging, hielp het alleen Van Tongeren in de portemonnee. Volgens de echte kenners kwam dat omdat mijn vader er niet genoeg in geloofde en daar zullen ze vast gelijk in hebben gehad.

De Van Tongerens bleven kinderloos en in 1949 verkochten ze hun bedrijf aan het jonge gezin Kistemaker, die er na verloop van tijd een semi-zelfbedieningswinkel van maakte.

Het pand vlak voor de afbraak.

Toen gingen ze ook groenten en fruit verkopen. Die producten werden betrokken via een broer van Kistemaker die een groenten en fruitzaak dreef in Neede. Deze 'branchevreemde handel' voor een kruidenier werd niet door iedereen gewaardeerd en al helemaal niet door de aloude Vordense groenteboer Eef Klumper, die wat verderop in de Dorpsstraat, op de hoek van de Stationsweg zijn bedrijf had. *Ik gao toch ok gin koffie verkopen*, was zijn terechte verweer, maar ja de tijden veranderden toen snel en Evert Klumper kon de vooruitgang, die voor hem in dit geval achteruitgang inhield, in zijn eentje ook niet tegenhouden, dat begreep hij al snel.

Ook met de meelhandel ging Kistemaker danig aan de slag. Bij ons thuis leverde hij elk voorjaar het toen alom bekende opfokvoer voor jonge kippen van de firma P. Sluis, volgens mijn vader het beste voer dat er te koop was en ja, hij kon het weten! Het voer werd met een klein Ford bestelwagentje bij ons afgeleverd door Gert Kreunen, die daar toen in dienst was. Ik mocht toen wel eens een stukje meerijden! De uitbreiding kreeg in het begin van de jaren '60 nog een vervolg met het starten van een lunchroom in een ruimte die gecreëerd werd tussen de winkel en de meelopslag.

In 1965 werd de zaak verhuurd aan de VIVO die er een bedrijfsleider, Hennie Voogsgeerd, op zette. Later hebben ook Anton Memelink en Martie Jansen er nog op gezeten. Tenslotte verkocht Kistemaker het pand in 1979 aan Veenendaal Beheer, die het liet slopen en er het huidige pand op bouwde. Heden ten dage dus nog steeds de supermarkt van Grotenhuys.

Ik heb nu de kruideniers in het dorp behandeld en ga nu richting Ruurlo, maar voor we de grens met die gemeente bereiken, komen we nog liefst vijf kruideniers tegen.

RUURLOSEWEG

Hartelman

De eerste, adres D23, later Ruurloseweg 40, was het winkeltje van 'Tante Mies' Hartelman-Takkenkamp, officieel Hartelmans Levensmiddelen geheten.

Kort na hun huwelijk in 1920 besloten Ab Hartelman en Mies Takkenkamp om in hun woning een kruidenierswinkeltje te beginnen. Ab was bakkersknecht bij bakker Schuppers in het dorp en had zijn handen daaraan meer dan vol, dus deze winkel zou, naast het huishouden en de kinderen, het domein worden van de vrouw des

huizen, al met al zeker geen geringe opgave. Maar het devies in die dagen was: *Veur een betjen wark mo'j niet uut de waege gaan*, dus werd de beste kamer uitgepakt en van een toonbank, weegschaal en handelswaar voorzien, wat schappen aan de muren bevestigd en 'klaar was Kees', vergunningen waren er toen nog nauwelijks nodig.

Dat is natuurlijk allemaal wat gemakkelijker voorgesteld dan het in werkelijkheid was, want telefoon had men nog niet dus werden de benodigde groothandelaren in Zutphen vermoedelijk per fiets bezocht om de eerste bestellingen te plaatsen. Later kwamen er vertegenwoordigers aan huis om de bestellingen op te nemen.

Hartelman

De benodigde handelswaar werd in zakken, dozen en kisten aangevoerd door het Vordense transportbedrijf Gosselink en in de winkel keurig afgewogen en in de gewenste verpakkingen gedaan. In die losse opslag hadden de muizen natuurlijk vrij spel, zodat er 's morgens eerst de sporen daarvan moesten worden uitgewist en de afdrucken van muizentandjes in de kaas werden vakkundig dichtgedrukt!

Ook de kinderen werden, wanneer ze daar groot genoeg voor waren, volop ingeschakeld voor allerlei hand- en spandiensten, zoals winkelboekjes ophalen en, de volgende dag, de bestelde en klaargemaakte boodschappen weer afleveren, of snel even een klant helpen als moeder met de dagelijkse maaltijden bezig was. Passanten moesten contant betalen, maar aan vaste klanten werd ook wel 'op de pof' geleverd. Daarvan werd dan een notitie in een soort steno gemaakt, b.v. 'Flip Cab', wat dan betekende dat een zekere Flip een pakje Caballero had gekocht.

De winkel was zeker geen vetpot. Het gemiddelde brutowinstpercentage lag op ruim 15%. Het aandeel rookwaren bedroeg 35% van de omzet en snoep 6%, hetgeen natuurlijk te maken had met de ligging vlak langs de Rijksweg naar Ruurlo en zodoende aan passanten de gelegenheid bood om nog snel even een pakje sigaretten of een stuk Mars te kopen.

Behalve de winkel waren er ook nog een paar koeien en varkens.

Na het overlijden van haar man in 1957 heeft mevrouw Hartelman de winkel nog voortgezet tot eind 1968, toen ze gebruik kon maken van een saneringsregeling.

Ze liep toen tegen de 70 jaar en heeft daarna nog bijna 30 jaar in redelijk goede gezondheid van haar welverdiende pensioentje mogen genieten.

DE KRANENBURG

Schoenaker

Een kilometer verder, op Ruurloseweg 64, treffen we de volgende kruidenier in ons verhaal aan; en wel Schoenaker, annex boerderij, bakkerij en café.

De eerste vermelding in die richting komen we tegen in de jaren 1856-1866, wanneer

de nieuwe Rooms Katholieke Kerk daar gebouwd wordt. Dan is er sprake van een boerderij annex logement met doorrijshuur aan de overkant van de weg, met de namen Boerkamp of Nieuw Veldkamp. Het pand was eigendom van de Parochie van de H. Antonius van Padua en logementshouder was Johannes ten Velde, later, in 1895 Jan Boerkamp, die dan logementhouder/winkelier/boer wordt.

Daarna wordt T.W.A. Meijer pachter van het bedrijf en later zijn zoon A.J. Meijer. In 1937 werd P.B.H. Schoenaker uit Vierakker huurder/pachter van het bedrijf en hij trouwde in 1938 met G.M.J. Smit uit Wichmond. In dat jaar werd er door de kerk een zaal aan het pand gebouwd. Het hele bedrijf omvatte toen een boerderij van circa 10 ha., het café-restaurant annex logement en feestzaal, een bakkerij en een winkel voor kruidenierswaren. De bakkerij werd omstreeks 1955 gesloten. De auto van de familie deed, indien nodig, dienst als taxi.

De vrouw des huizes beheerde de winkel en was de kok, haar man was de boer en de uitbater van het café-restaurant. Het bedrijf was zeven dagen in de week geopend, waarvan vermoedelijk de zondag de beste dag van de week was, want na de kerkdienst ging de winkel open om de kerkgangers even de gelegenheid te geven om vergeten boodschappen in te slaan, maar wat er eigenlijk op neer kwam dat de boodschappen voor de hele week werden ingeslagen.

In 1959 brak op de deel van het boerderijgedeelte brand uit door schoonmaak werkzaamheden aan een bromfiets, waarbij de boerderij, de winkel en het café totaal verwoest werden, alleen de zaal bleef behouden.

De nieuwbouw werd in januari 1963 feestelijk heropend, het boerderijgedeelte werd niet meer opgebouwd.

In 1976 ging het bedrijf over op zoon Theo, die het pand en omliggend terrein in 1980 kocht van de kerk. Om gezondheidsredenen was Theo genoodzaakt wat gas terug te nemen en hij stopte in 1982 met de kruideniersactiviteiten.

Het pand in de 70er jaren, v.l.n.r: winkel; woonhuis; café; zaal

Tenslotte besloot hij het hele

bedrijf te verkopen en dat kreeg op 31 maart 1989 zijn beslag. Daarna heeft het bedrijf in vrij korte tijd een zestal andere eigenaren gehad, allemaal zonder succes. Ook is er een paar maal getracht om brand te stichten, met als gevolg dat het pand nu is dichtgespijkerd en een schandvlek vormt in de prachtige buurschap Kranenburg.

Tolkamp

Langs de weg naar Ruurlo, tussen De Kranenburg en het Medler, aan de rechterkant van de weg en ongeveer tegenover boerderij Groot Hellinger, staat een aardig woonhuis uit het eerste kwart van de 20e eeuw. Het huidige adres is Ruurloseweg 84, vroeger D 144.

Omstreeks 1924 kocht timmerman Anton Tolkamp daar een perceel grond van circa 30 are voor 10 cent per m² van de eigenaar van landgoed Het Onstein, om daar een woonhuis annex winkel op te bouwen. Achter het huis kwam een timmerwerkplaats waarin Anton zelf zijn aannemersbedrijf ging exploiteren en in het rechter voorgedeelte van de woning werd een kruidenierswinkel ingericht, waarin, na hun huwelijk in 1928, mevrouw Tolkamp-Smeenck de scepter ging zwaaien. Later werd de winkel uitgebreid met een drogisterij en werden er ook diergeneesmiddelen verkocht. Daarvoor was er natuurlijk meer bedrijfsruimte nodig en dus werd de woonkamer links aan de voorkant bij de winkel aangetrokken.

Verdere bedrijvigheden waren onder andere de verkoop van carbolineum en teer. Ook werd er kalk verkocht, die achter het huis eerst geblust moest worden in een gat in de grond, een minder prettig werkje, zo werd mij verteld.

Wat de dagelijkse levensbehoeften betreft was men geheel zelfverzorgend, want op deel werden er varkens gehouden en de moestuin had een zeer behoorlijke oppervlakte.

Het pand van Tolkamp

Helaas is Anton Tolkamp al op vrij jonge leeftijd, in 1945 overleden. Mevrouw Tolkamp heeft de winkel voortgezet tot 1968, waarna het pand verbouwd werd tot woonhuis voor haar, evenals voor het gezin van haar zoon Gerard. Zij is in 1976 overleden.

Bij de familie Tolkamp werd niet gevent met kruidenierswaren, alles werd vanuit de winkel verkocht. De klanten kwamen van ver, zelfs vanuit 't Zelle naar de winkel aan de Ruurloseweg.

'T MEDLER

Huitink

Niet voor de oprijlaan naar kasteel 't Medler was van 1917 tot 1966 links, de winkel van Huitink. Niet helemaal duidelijk was mij, wat daar in de loop der jaren verkocht werd. Via navraag bij een familielid kreeg ik een e-mail met de volgende mededeling: Huitink was een brood- en banketbakkerij. Ze verkochten daarbij enkele levensmiddelen, vandaar dat ik er een alinea aan wijd.

Koers

In 1906 werd Willem Koers uit Apeldoorn molenaar in dienst van Coöperatie Ons

Belang in Linde/Medler. Hij ging in de kost bij herberg 't Wapen van 't Medler en kreeg daar een relatie met de dochter des huizes, Hendrika (Hentje) Eijkelkamp. In 1908 trouwden zij en betrokken een huisje aan de overkant van de weg, het eerdere toluhuis. In 1922 overleed Willem Koers aan de Spaanse Griep en bleef zijn vrouw achter met zeven kinderen, allemaal zonen.

Onbekend is wanneer zij haar kruidenierswinkeltje in dit pand is begonnen, maar in het bevolkingsregister van Vorden in 1930 komen we op huisnummer E 107, later Ruurloseweg 123, haar naam tegen als winkelierster.

Haar oudste zoon Bernhard trad in de voetsporen van zijn vader en werd molenaar bij Ons Belang. Haar tweede zoon Jan begon al op jonge leeftijd met het bakken van brood, in de eerste jaren bijgestaan door zijn broers Henk en Teun.

In december 1936 botste er 's avonds een vrachtauto tegen het huis waarbij de winkelpui geheel werd vernield en er grote schade aan de voorgevel werd aangericht. Kennelijk is alles keurig hersteld, maar daarover is weinig bekend.

Bij de intocht van de Duitse bezetters in mei 1940 had Hentje Koers haar hele winkel leeg gehaald en bijna alles opgeslagen, omdat ze kennelijk de vooruitziende blik had dat die goederen en levensmiddelen op een later tijdstip nog wel eens goed van pas zouden kunnen komen.

Jan trouwde met Louisa Wopereis en samen met haar bouwde hij de bakkerij en de winkel uit tot een goedlopende zaak.

Het pand van Koers in de 60er jaren

Er werd dagelijks bezorgd bij de klanten, eerst met de transportfiets en later met een bestelauto. Er was een knecht in de bakkerij en een dienstmeisje in het gezin en iedereen werd op de zaterdagen ingezet voor de vele werkzaamheden.

In 1969, na een korte ziekteperiode van Jan, werd besloten de zaak te beëindigen en het huis te verkopen. Daarna verhuisde de familie Koers naar Ruurlo.

HaKa

Aan de overkant van de weg vindt men tegenwoordig Café Restaurant 't Wapen van 't Medler, dat echter vroeger boerderij, herberg en kruidenierswinkel was. Dit alles werd geëxploiteerd door Anton Eijkelkamp. Die kruidenierswinkel werd later overgedaan aan de Coöperatie en werd een HaKa-winkel, die levensmiddelen verkocht en verder alles wat er op de boerderij nodig is, een soort voorloper van wat tegenwoordig de Welkoop-winkel is. Anton Eijkelkamp werd er bedrijfsleider, later opgevolgd door Voelman. Velen haalden hier hun boodschappen als ze toch naar de Coöperatie moesten. Deze winkel is in de jaren '80 gesloten.

Oplaat

In de buurtschap Wildenborch, toenmalig adres D 60, later Wildenborchseweg 27, begon Arend Jan Terink op 13-12-1926 een kruidenierswinkel annex bakkerij in de voormalige tuinmanswoning bij Kasteel De Wildenborch. Op 15-04-1937 werd het bijna verlopen bedrijf overgenomen door het jonge echtpaar Gerrit Oplaat en Harmina Bruil, die kort daarvoor getrouwd waren. Oplaat had het bakkersvak geleerd bij o.a. Postel in Barchem. Het viel eerst niet mee om de zaak aan de gang te krijgen want veel mensen bakten nog zelf in die tijd. De winkel was maar klein en ze hadden maar voor circa f100,- aan artikelen op voorraad.

De eerste week waren de inkomsten f12,-; een brood kostte toen 16 cent.

Langzamerhand ging het beter lopen en stegen ook de inkomsten. Gedurende de oorlog was ook hier alles 'op de bon', als je al wat te verkopen had!

In 1944 werden er op kasteel De Wildenborch circa dertig mensen uit Den Haag ingekwartierd, die plaats hadden moeten maken voor de aanleg van de Atlantikwall, de Duitse verdedigingslinie van 2685 km. lang, die langs de hele westkust van Europa liep en die een aanval van de Geallieerden onmogelijk moest maken, hetgeen gelukkig niet mocht baten. Voor die mensen was het verschrikkelijk dat ze huis en haard moesten verlaten, maar de familie Oplaat kreeg er wel een grote klant bij.

Doordat in die tijd niemand meer elektriciteit had, moest al het machinale werk weer met de hand gedaan worden.

*De bakkerij/kruidenierswinkel in de vroegere
tuinmanswoning*

Na de oorlog kwam alles weer langzaam op gang. Zoon Jan volgde de opleiding voor brood- en banketbakker in Deventer en kwam daarna thuis in de zaak werken. In die tijd werd alles nog uitgevent met de transportfiets en met de motor. In 1958 kwam de eerste auto, wat een hele vooruitgang was, echter de meeste wegen in het verzorgingsgebied van de Oplaats waren uit zandwegen, die 's winters veelal onbegaanbaar waren, dan werd de tractor van Derk

Jansen, van boerderij Het Schoolhuis voor de bezorging ingezet.

Het assortiment verkoopwaren beperkte zich niet tot bakkers- en kruideniersproducten, in bijna alles wat er zoal bij hun, veelal boerenklanten, nodig was, werd voorzien. Je kon het zo gek niet prakkiseren of Oplaat verkocht het wel. Aangezien zij de tweede waren die telefoon kregen in de buurtschap Wildenborch, ontstond er soms 's maandags een file bij hun telefoon van burens en verdere omwonenden die een dokter, veearts of de K.I. moesten bellen, eigenlijk een vanzelfsprekendheid in die dagen.

In 1963 overleed Gerrit Oplaat na een langdurige ziekte en brak er een moeilijk tijd aan, maar uiteindelijk wist men ook deze misère te boven te komen.

In 1964 trouwde Jan Oplaat met Hermien Donderwinkel en vervolgens werd het oude huis afgebroken en verrees er op dezelfde plaats een prachtig nieuw pand.

In die tijd werd er veelal drie dagen in de week bezorgd en boekjes opgehaald, en op de tussenliggende dagen werd alles klaargemaakt en ingepakt.

Toch liep heel langzaam het klantenbestand terug doordat mensen steeds mobieler werden en door de opkomst van de supermarkten in de omringende plaatsen.

Toen er zich dan ook in 1975 de mogelijkheid voordeed om in Vorden in de Dorpsstraat de bakkerij van Van Groningen, ex Schuppers, over te nemen, werd deze stap gezet en hun bedrijf in de buurtschap Wildenborch beëindigd.

ZUTPHENSEWEG

Winkel

Langs de Zutphenseweg, circa 2 km. buiten het dorp, stonden twee winkels tegenover elkaar, rechts de bakkerszaak van Hoornenborg en links van de weg de kruidenierszaak van Jan Gerhard Winkel. Hij was daarmee in oktober 1937 begonnen en was in 1938 getrouwd met B.J. Bulten. Zij zijn circa 1954 geëmigreerd naar Canada. De kruidenierszaak werd voortgezet, eerst door de familie Grooteboer en later door de familie Ten Brinke.

Ook zij kregen te maken met het fenomeen supermarkten die bij hen zorgde voor langzame omzetsdaling en uiteindelijke sluiting van het bedrijf door mee te werken aan een saneringsregeling.

De winkel in de tijd van de familie Ten Brinke

LINDE

Van Asselt

In Linde vestigde zich in 1860 Harmen Dommerholt als bakker. In 1898 liet hij een nieuw pand bouwen waarin een bakkerij annex kruidenierswinkel en café werden gevestigd. Zijn zoon nam in 1902 het bedrijf over en verkocht het in 1926 aan het echtpaar P.G. van Asselt-Hendriks.

1929 was een belangrijk jaar voor de buurtschap Linde, want de Lindeseweg werd in dat jaar verhard en dat was kennelijk nodig ook want tijdens de verhuizing in 1926 van de familie Van Asselt waren ze al door hun nieuwe buurman Jan Bettink, van boerderij Baank, uit de modder getrokken. Ook werd de buurtschap op het elektriciteitsnet aangesloten en werd het café verbouwd om aan de wettelijke eisen te kunnen blijven voldoen. Wat die eisen dan wel inhielden wordt niet vermeld.

Het pand na de verbouwing in 1959

De zaken gingen goed, evenals het huwelijk, want er werden acht kinderen geboren.

In 1959 werd het pand verbouwd zodat er meer winkelruimte ontstond en het nieuwe café werd er tegenaan gebouwd.

In de jaren '70 deed zich hier echter hetzelfde probleem voor dat ik eerder al heb aangehaald, namelijk de steeds groter

wordende mobiliteit van de bevolking en daardoor steeds meer concurrentie van de supermarkten. Besloten werd om een geheel nieuwe bakkerszaak te stichten en wel aan de Zutpenseweg 16 in Vorden. Die werd in 1973 geopend en toen werden de activiteiten in Linde beëindigd.

DELLEN

Eskes

Drie generaties Eskes, samen 80 jaar kruidenier in Delden.

Komend uit de richting Vorden, op de kruising met de Hamminkweg, staat links van de weg een pand waaraan nog goed te zien is dat er vroeger een winkel in gevestigd was. Het was de kruidenierswinkel van Eskes, begonnen aan de overkant van de weg, waar in 1890 de Deldense wind-korenmolen was gebouwd, maar die in juli 1899 door blikseminslag afbrandde. De brandweer van Vorden was niet in staat om de brand te blussen aangezien er in een omtrek van 500 meter geen bluswater voorhanden was.

Door de molenaar, de heer Jolink, werd bij de gemeente een aanvraag ingediend voor het plaatsen van een stoommolen in plaats van een windmolen, hetgeen door de raad met algemene stemmen werd goedgekeurd.

Gerrit Eskes, de oudste stiefzoon van molenaar Jolink was wat astmatisch en de dokter raadde hem af om in het molenaarsvak verder te gaan. Er werd toen besloten om aan

Hendrik Eskes brengt de boodschappen met paardentraction bij de klanten aan huis en neemt de eieren in kisten mee terug.

Vóór 1948

de overkant van de weg een boerderij annex winkelpand te bouwen, waarin een kruideniersbedrijf zou worden gesticht en dit plan werd in 1906 verwezenlijkt. Het boerderij-gedeelte was niet zo groot, men hield ongeveer 4 of 5 koeien. Gerrit Eskes en zijn vrouw hebben dat samen, met hulp van een knecht en een meid, tot 1934 gedaan, daarna namen hun kinderen, de broers Hendrik en Jan Eskes het over.

Na de oorlog is deze samenwerking beëindigd en is Jan Eskes een kruidenierswinkel begonnen in Dinxperlo. Het gezin van Hendrik Eskes zette het bedrijf in Delden voort en kreeg daarin vanaf 1954 assistentie van hun zoon Gerrit. Hij trouwde in 1964 met Riek Lenselink en zij gingen toen samen verder met de zaak, geholpen door een zuster van Gerrit.

Het boeren was toen al op een laag pitje gekomen. Op een geven moment was er nog maar één koe en men besloot toen om er in 1966 mee te stoppen.

Alleen van de winkel kon dit bedrijf echter onmogelijk bestaan. Er werd daarom altijd volop met kruidenierswaren gevent, vanzelfsprekend in Delden, maar ook in Hackfort en in het dorp en zelfs tot achter in Linde aan toe. Ook behoorde de handel in eieren tot een belangrijke bron van inkomsten. Tijdens het venten buitenaf, bij de boeren, kwam het wel eens voor dat er bij een klant een koe moest kalveren en dan werd er gevraagd of de kruidenier ook wel even wilde assisteren, hetgeen vanzelfsprekend zonder morren werd gedaan. Of dat kalf dan later de naam Gerritjen kreeg, vermeldt het verhaal niet.....

Het venten gebeurde in eerste instantie met paard en wagen, vanaf 1948 werd het paard vervangen door een tractor en nog later kwam er een VW-bestelbusje voor in de plaats.

Dat venten was een intensieve bezigheid, waarmee veel tijd gemoeid was. Eerst de winkelboekjes ophalen en thuis de bestellingen klaarmaken en dan de volgende dag de boodschappen afleveren en afrekenen, of verrekenen met de eventueel geleverde eieren. Bij een klant met veel kippen was het bedrag van de geleverde eieren veelal groter dan de prijs van de meegebrachte boodschappen. Dan moest je dus nog geld meebrengen!

Gerrit en Riek hebben de zaak voortgezet tot 1986 en konden toen gebruik maken van een saneringsregeling. Het waren 32 zware jaren geweest.

Nog een anekdote tot besluit: vele jaren geleden kwam er eens een boer in de winkel die een koek wilde kopen, want ze waren vlak bij in de weide aan het hooien met 14 personen. De winkelierster zei dat ze meerdere koeken had en

Het keurige interieur van de winkel in 1985, achter de toonbank Riek Eskes

van verschillende grootte, dus de keuze was ruim. De boer was een beetje *knieperig* en wilde beslist geen grotere koek kopen dan hij nodig had. Hij tekende vervolgens met zijn vinger op de vloer uit hoe groot die koek dan zou moeten zijn, als hij er 14 plakjes van zou moeten snijden, waarna de koop aldus werd afgemaakt. Of de winkelierster de koek ook nog in de gewenste stukken heeft moeten snijden, vermeldt dit verhaal niet.

Of, tot slot, een oudere klant, kennelijk op weg naar een visite, die een koek wilde kopen van *umsgeveer viefentwintig stuiver*. Het zijn allemaal gebeurtenissen die je nooit meer vergeet.

VELDWIJK-ALMENSEWEG

Fredrik Uenk

Op de Almenseweg C148 (in 1941), tegenwoordig huisnummer 39 en 100 meter voorbij café Lettink, thans café-restaurant 't Olde Lettink geheten, bevond zich in mijn jeugd het kruidenierswinkeltje van de familie Uenk. De uitbaters waren Fredrik Uenk en zijn vrouw Dora Nicaise.

Fredrik Uenk is geboren op 01-10-1868 in Vorden op boerderij de oude Wientjesvoort. Eerst was hij werkzaam op een landgoed waar hij zijn latere levenspartner Theodora Helena Nicaise leerde kennen. Op 14-09-1904 trouwden ze in Arnhem, de geboorteplaats van Dora. Ze begonnen toen een kruideniersbedrijfje in Vorden, aan de Almenseweg.

Het echtpaar Dora en Fredrik Uenk-Nicaise omstreeks 1950

Fredrik trok er overdag op uit om zijn kruidenierswaren aan de man te brengen en niet alleen vlak om de deur, maar tot in de verre omtrek, tot in de buurtschap Klein Dochteren onder Laren zaten zijn klanten. Dat gebeurde in het begin met een hondenkar en later met een groot soort pony voor de wagen, een hit, werd zo'n paardje genoemd. Ook toen nog ging de hond altijd mee, maar nu niet meer voor de kar, maar er op. Hij hield de nering van zijn baasje goed in het oog en lag op een deken, waaronder Fredrik ook zijn buks verstoppt had, misschien wel voor de veiligheid van lijf en leden, maar zeker ook om eventueel overstekend wild op de korrel te kunnen nemen. Misschien een beetje een geromantiseerd beeld, maar toch.....

Thuis, op de Almenseweg deed zijn vrouw Dora de winkel ondertussen met alle te verkopen waren los in voorraadbakken en grote trommels, bussen en vaten. Ook op de deel stond van alles, zoals stroop en olie. Zoals dat toen ging, werd alles keurig afgewogen op de bascule en verpakt in papieren zakken. *Toeten*, of *buuls*, zeiden we toen.

Het echtpaar Uenk kreeg drie kinderen, Leen, Joost en Anna. Leen werd later wijkverpleegster in Twello, Joost startte een aannemersbedrijf en had zijn werkplaats achter de winkel, en die staat er nog steeds. Anna, de jongste, bleef thuis, was ongetrouwd en zette de winkel voort toen haar ouders op leeftijd kwamen.

Daar er ook daar in die tijd al *De winkel in circa 1931* wel eens gepoogd werd om

‘proletarisch te winkelen’, blijkt uit het verhaal dat ‘Tante Nanna’ later aan haar nichtjes vertelde. Omdat er op de deel ook van alles op voorraad stond, moest ze de winkel wel eens even verlaten om daar wat te pakken. Ze kwam dan langs de keukendeur, die ze dan op een kier zette en tegen haar moeder zei: *Ik mot effen wat pakken op de deale*. Haar moeder kon dan door die kier precies in de winkel kijken en zo in de gaten houden of alles daar correct verliep.

Toen ook Anna op leeftijd raakte, kon zij gebruik maken van een toen bestaande bedrijfssanering en zo werd de winkel in het begin van de jaren ‘70 beëindigd. Daarna is het pand verbouwd tot twee woningen en woonden de beide zusters Leen en Anna er, samen maar apart.

De tegenwoordige bewoonster is tekenlerares Rian Dock, die mij vertelde dat, toen zij het kocht, het pand nog uit twee woongedeelten bestond.

Een kleindochter van Fredrik Uenk vertelde mij dat de kruidenierswaren destijds eigenlijk de enige vorm van inkomsten waren. Toch denk ik dat, zeker in de beginperiode, er sprake was van enige boerenactiviteit, omdat er wel sprake was van een deel en er op de foto van het pand ook duidelijk een koren- of hooiopslag achter het pand te zien is. En natuurlijk was er, net als bij iedereen in die tijd, de tuin waarin alles werd geteeld wat er voor het eigen gezin nodig was.

VERANTWOORDING

Voor het schrijven van dit artikel heb ik veel gesprekken gevoerd en anderzijds contacten gehad met verwanten en nauw betrokkenen van de besproken bedrijven en ik dank iedereen hartelijk voor hun bereidwilligheid om daarvoor tijd vrij te maken en gegevens en foto’s ter beschikking te stellen.

Verder was het boek *Bedrijvigheid in Vorden* in de 20^e eeuw een belangrijke gegevensbron voor het verkrijgen van informatie en daar heb ik dankbaar gebruik van gemaakt.

GEDAANTEVERWISSELING VAN DEN BRAMEL VANAF 1868

JAN HARENBERG

In 1824 werd Den Bramel door Margaretha Magdalena Ulrica Anderson verkocht aan jhr. Carel Jan Julius Storm van 's Gravesande, echtgenoot van de zeer vermogende Anna Maria van Poppenhuijsen. Hij overleed in 1853; zijn echtgenote vier jaar later. Hun oudste zoon, jhr. Imilius Frederik, volgde hen op als eigenaar. Die trad in 1863 in het huwelijk met Ernestine Amoena Sophia, barones van Heeckeren van Waliën, dochter van baron Willem en Louise Ernestine Jeanette des H(eilige) R(oomse) Rijksgravin von Gronsfeld-Diepenbroeck-Impel-Limpurg-Sontheim, een zeer voornaam huwelijk derhalve.

Den Bramel omstreeks 1875

Het jonge paar zal zich niet tevreden gesteld hebben met het eenvoudige, grotendeels achttiende-eeuwse huis dat toen op Den Bramel stond en zo werd besloten tot een grootscheepse verbouwing.

Er zijn ons een paar foto's van vóór deze verbouwing overgeleverd. De mooiste is bij dit verhaal afgedrukt. Het tuinbeeld voor het huis geeft de indruk dat er een man in de ingang staat. Bij de familie Storm van 's Gravesande stond deze foto bekend als 'Oom Imilius in z'n blootje'.

In de Zutphensche Courant van 9 mei 1868 is een advertentie geplaatst waarin een publieke verkoop aangekondigd werd van een hoeveelheid afbraak, zoals glaskozijnen, dorpels en zonneblinden. Toen bracht zo iets nog geld op; heden ten dage moet men er voor betalen om het te laten opruimen.

Aan de rechterzijgevel van het huis bevond zich een uitbouwje, dat afgebroken werd en de bekende negentiende-eeuwse wandelaar, ds. Jacobus Craandijk, bezocht Den Bramel en bekeek 'het sierlijke achtergebouwje, tot voor enige jaren een onaanzienlijk uitbouwsel, naar 't ontwerp van den eigenaar zelve in den stijl der 16^e eeuw gerestaureerd en opgetrokken. Met zijn ronde deur, zijn kruisvensters en trapgevels, ook door de kleur der steenen, sluit het zich zeer goed bij het hoofdbouw aan...'. Beneden werd de keuken aangebracht, terwijl de verdieping erboven werd ingericht tot studeerkamer voor de eigenaar.

Op 26 november 1881 kunnen we weer een verkoop van afbraak in de krant aantreffen. Dit maal werd onder meer een grote hoeveelheid dakpannen, lood, etc. te koop aangeboden. Het tegenwoordige, met leien gedekte dak werd toen aangebracht. Een leien dak, dat gold in die tijden als zeer deftig. Ook het Medler en het Onstein kregen later een leien dak.

De brug voor het huis

Maar hiermede waren de veranderingen nog lang niet voltooid; ook de voorgevel van Den Bramel had een totale verandering ondergaan. Voor de middenpartij van het achttiende-eeuwse huis verrees een vooruitspringend, torenachtig gedeelte in neogotische stijl en gedekt door een, eveneens met leien gedekt, spits dak. Boven de ingang werden een wijzerplaat en het alliantiewapen van het echtpaar aangebracht.

In december 1881 was het gehele werk voltooid en toen volgde een zegewens:

*Den Hoog Welgeboren Heer Jonkheer Storm van 's Gravezande,
na de voltooiing der reparatie van Den Bramel
door de gezamenlijke werklieden toegezongen, Dec. 1881.*

*Hoog rijst de Bramel op voor 't oog,
Hij schittert in het hout
En heft zich naar den hemelboog,
Zoo statig en zo stout.
Van Zonnestrallen, rein, omstroombd,
Boeit hij het oog bij dag
En als bij nacht het maantje droomt.
Wekt nog zijn spits ontzag.*

*Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat
Weerklonk het blij geluid
Der hamerslagen op de maat,
De dreven in en uit.
De hamer klonk, de truffel blonk,
En ernstig, stil en snel,
Zag men zoodra, weêr 't zonlicht zonk,
't Werk spoeden, hecht en wel.
De stormwind bulderde op zee,
Hij donderde door 't woud;-
Fier bleef de Bramel op zijn steê
Staan schitt'ren tusschen 't hout.
Ras zweeg hij weêr, de wilde orkaan,
Vermoeid, ja, afgemat
En thans is 't moeilijk werk gedaan,
Zoo moedig steeds hervat.*

*-
Wat eens de Vader duchten deed,
Wrocht Zijn Hooged'le zoon,
Heer Storm van 's Gravezande streed,
De zege was zijn loon.*

*----
Het licht verdwijnt, de tijd snelt voort,
Op vleug'len van d'orkaan:
Oud-Hollands moed en kracht leeft voort,
En zal ook nooit vergaan.*

*Het huis der Gravezande's blonk
Bij 't achtbaar Voorgeslacht;
Het huis der Gravezande's schonk
Ons mannen, vol van kracht,
Heer Storm van 's Gravezande dat
De Koning van 't heeal
Zijn zon doe lichten op Uw pad,
Dit wenscht ons blij geschal.
Gij, Vader, die op starren treedt
In zonnestrallen troont,
Heer van den Bramel rouw en leed
En zegen, wie 't bewoont!
O Gij die trouw en machtig zijt,
Alwetend en alwijs,
Maak, maak den Bramel t'allen tijd
Dit huis ten paradijs!*

Dit wenschen van ganscher harte:

*Timmer-lieden: G.J. Wonnink Pz.,
A. Wonnink, A. Bielderman, E.J.
Kamperman, B. Schouten, H. Onstenk
Metselaars: H. Bielderman,
J. Bielderman Hz., H.H. Bielderman ,
Hz., J.H. Barendsen, H. Wesselink,
F. Kranenberg, H.J. Vroetman, J. Wessels
Loodgieters: A vd Sigtenhorst,
H. Emsbroek, J.M. Dic
Leiendekkers: M. Waelbers, C.H. Peters,
G. Gertsen
Smeden: E.J. Oberink, H.J. de Wilde,
J. Velthuis
Ververs: S.T. Gunters, A.G. Greuters,
B. Lindner*

AANBESTEDING.
 Vrijdag 13 Juli, des m. 12 uur, te de
 Hoog Welgeb. Heer Jhr. STORM van 's GRA-
 VESANDE, in het Hôtel des Mages van
 Gelderland te Yorden, voornemens aan te
 besteden:
**Het wegbreken van eene
 houten- en het maken van
 eene STEENENBRUG
 vóór den Huize den Bramel.**
 Bestek en teekening liggen van Donderdag
 5 Juli in bovengenoemd Hôtel ter inzage.
 Aanwijzing in lots Maandag 9 Juli, des
 van 11½ uur.
 Nadere inlichtingen geeft de Architect J.
 EIJERWIJK.

De klapconstructie van de brug

De oranjerie

Wie dit wonderschone vers heeft gedicht is niet bekend. Mogelijk is het een werkstuk van de plaatselijke schoolmeester. Helaas is niet overgeleverd op welke melodie dit lied moest worden gezongen.

Met de voltooiing van de bouwactiviteiten aan het landhuis was de eigenaar van Den Bramel nog lang niet aan het einde van zijn Latijn.

In de Zutphensche Courant van 5 juli 1888 verscheen een advertentie voor de aanbesteding

van: 'Het wegbreken van eene houten- en het maken van eene STEENENBRUG vóór den Huize den Bramel'. Het merkwaardige feit doet zich voor dat de toegang tot het huis leidt over een houten brug! Dat is overigens een curieuze brug, namelijk een ophaalbrug van een nogal uitzonderlijk type. Een gedeelte van het brugdek kan omhoog worden gedraaid door middel van een tandrad.

Hiermede waren de bouwactiviteiten op Den Bramel nog niet afgesloten. Er werd een oranjerie in het park gebouwd, die na de Tweede Wereldoorlog helaas is afgebroken. Het bouwjaar van dit gebouwtje is niet bekend.

De windwijzer

Waarschijnlijk heeft Van 's Gravesande eens de hand kunnen leggen op een aantal voorwerpen uit een al dan niet gesloopte kerk. Zo wordt het spitsje boven de ingang bekroond door een windwijzer, waarin een haan is uitgezaagd. Die komt van een kerktoeren. Een familie die haar kasteel van een windwijzer zou willen voorzien, had er haar familiewapen, of op zijn minst een jaartal in laten uitzagen, maar zeer beslist geen haan!

In het koepeltje op het dak hangt een bronzen klok met het jaartal 1735 en het opschrift SOLI DEO GLORIA (alleen god de eer). Ook die moet uit een kerktoeren gekomen zijn. Dit klokje hangt vlak boven het luik waardoor men in het koepeltje kan komen. Schrijver dezes was daar niet op voorbereid en stootte nogal onzacht zijn hoofd, zodanig dat er een lichte galm ontstond. De eerlijkheid gebiedt hem

te zeggen dat er op dat moment iets anders dan SOLI DEO GLORIA uit zijn mond ontsnapte.

Op het voorplein staat een fraaie theekoepel. Die is gedeeltelijk gebouwd met onderdelen van een kerkorgelfront. De twee engeltjes zijn afkomstig van dat front. De voorzijde van het koepeldak rust op twee pilaren. Op die pilaren rustte eens het gehele orgelfront. Tenslotte zijn er nog twee balustraden. Hierachter zat eens de organist!

Lang heeft het echtpaar Storm van 's Gravesande-van Heeckeren van Waliën niet kunnen genieten van hun verfraaide huis. Hij overleed op 17 januari 1891, zij op 14 maart 1892. Zij lieten een groot aantal kinderen na en het was uitgesloten dat één van hen Den Bramel als zijn erfdeel zou kunnen nemen en zo moest worden besloten tot verkoop.

Op 23 juli 1897 werd het toen 143 hectare grote landgoed in percelen geveild. Ook circa 14000 bomen.

Op die veiling werd het huisperceel met $3\frac{1}{2}$ hectare grond gekocht door Heinrich Thate ten behoeve van zijn zoon Wilhelm Julius. Het landgoed behoort nog steeds aan zijn nageslacht.

Notaris Gravesande van Heijst
te Zutphen, zal op **Vrijdag 23 Juli 1897**
te Zutphen en op **Vrijdag 8 Augustus**
te Zutphen, tevens des morgens ten 11
uur, in 't Hotel ROTTER te Vorden,
publiek verkoopen:
Het wildrijk Landgoed
den Bramel
te Vorden,
groot 143 hectaren.
De BOOMEN z. 14000 steden worden met
het meêr van behouding geveild op **Woens-
dag 4 Augustus, 's vrs. 11 uur,** in 't Hotel
ROTTER.
Verkoopsoeken, waartoe ook de Houtper-
celen, verrijgbaar bij gescheiden Notaris,
z. 20 steden.
Inlichtingen worden mede verstrekt door
Notaris Jhr. Mr. van HOLTSJE ten BOUTEN
te Nijmegen, den Staatsschrijver A. TONONK,
Waldwouder te Vorden en den Heer G. A. H. H. H.
Houtkoopster te Zutphen.

VAN DE REDACTIE

Weer een leuk verhaaltje in onze moedertaal van Spiekerman, waarvan de meesten onder ons inmiddels vermoedelijk wel wisten dat hier Dik Borgman, van Het Spieker, in Vierakker, achter schuil ging.

We hadden de drukproef nog met hem willen doornemen, maar het heeft niet meer zo mogen zijn. Op maandag 26 april is hij plotseling overleden.

Onze gedachten gaan uit naar zijn vrouw Annie, zijn kinderen en hun families.

Wij laten hier zijn laatste stukje voor onze Kronyck volgen.

OORLOGSWINTER

SPIEKERMAN

Een neave van mien grootmoeder woon'n in Het Gooi. 't Was daor in 'n oorlog gin vetpot. Ie mos'n zelf wel wat organiseren um in leaven te blieven.

Onzen neave had zelf een volkstuin waarin hee van alles verbouw'n: gruunte, aerpels, broene bonen, capucieners enz.

Brandholt haal'n hee samen met een buurman argens uut de omgeving. Ze atten dan eers de man een pond broene bonen op um energie op te doen en dan gingen ze hen holt zagen.

Allene an vleis hadden ze gebrek en daor was moeilijk an te kommen. Zo kon 't gebeuren dat der bie ons een brief kwam. Hee schreef dan dat ze wel erg völle zinne hadden in een vette kippe. Bie ons gingen ze dan naor 't hoenderhok en zochten d'r een henne uut die toch niet völle eier meer lei.

Toen ha'j nog kippen die vleis op de butte hadden, Barnevelders of Rooie Ieslanders.

De henne word'n e-slacht en warm in vet-vrie papier e-pakt en dan ging der pakpapier umme hen dat met vliegertouw goed dichte e-knupt word'n.

Daornao word'n de henne naor 't postkantoor e-brach, meestal naor Vorden, want dat ging sneller as via het biekantoor in Wichem.

Porto word'n betaald en de henne ging per expresse naor onzen neave in 't Gooi. Een tiedjen later kwam d'r een briefkaartjen: *de henne was in prima conditie an e-kommen en had uutstekend e-smaakt!*

VERENIGINGSNIEUWS

NOTULEN JAARVERGADERING, 26 MAART 2013, BIJ HOTEL BAKKER

OPENING

Voorzitter Wim Ruiterkamp opent de vergadering en heet iedereen welkom.

MEDEDELINGEN

Onze penningmeester Jan Bosch kan helaas niet aanwezig zijn. Hij is gelukkig weer thuis na een lange periode in het ziekenhuis te zijn geweest. We wensen hem een spoedig herstel toe. Omdat Jan Bosch volgend jaar aftredend is en zich niet meer herkiesbaar stelt roept Wim Ruiterkamp belangstellenden op om zich aan te melden als bestuurslid en toekomstig penningmeester. Het financiële jaarverslag en het verslag van de kascommissie zullen waarschijnlijk op de eerste ledenavond in september gepresenteerd worden.

NOTULEN JAARVERGADERING 27 MAART 2012

Anja Menkveld leest ze voor. Ze worden goedgekeurd.

JAARVERSLAG 2012-2013

Anja leest het jaarverslag voor (opgenomen in het 1^e nummer van de Kronyck 2013) Er wordt een moment van stilte in acht genomen voor de overleden leden.

VOORSTEL CONTRIBUTIEVERHOOGING

De voorzitter geeft een korte toelichting. Vanwege de hogere kosten door de huur van de archiefruimte is op termijn een contributieverhoging onvermijdelijk.

De contributie wordt misschien volgend seizoen verhoogd van € 13 naar € 15 voor 1 persoon. Voor een echtpaar wordt het misschien verhoogd van € 18 naar € 20. De leden kunnen hierop reacties geven. Het bestuur neemt in augustus een beslissing.

BESTUURSVERKIEZING

Hennie Rossel, Rob van Overbeeke, Wim Ruiterkamp, Jan Berentsen en Anja Menkveld zijn aftredend en herkiesbaar. Ze worden herbenoemd door de leden met een applaus.

RONDVRAAG

Rinus Ilbrink merkt op dat het niet handig is dat er vijf bestuursleden tegelijk aftredend zijn. Gerard Klunder geeft aan dat dit volgens de statuten niet mogelijk is. Het bestuur zal dit proberen aan te passen.

SLUITING

Wim Ruiterkamp sluit de vergadering.

Notulist Anja Menkveld

NOTULEN EXTRA JAARVERGADERING, 26 SEPTEMBER 2013, IN DE HERBERG

WELKOM

De voorzitter Wim Ruiterkamp heet iedereen welkom

BENOEMING NIEUWE BESTUURSLEDEN;

Voorgesteld wordt om Gerrit Vlogman te benoemen als nieuwe penningmeester, als opvolger van Jan Bosch en om Everdien Steeman (lid van de archiefcommissie) te benoemen als extra bestuurslid. Dit wordt door de leden met applaus bevestigd.

AFSCHEID JAN BOSCH

Jan Bosch wordt middels een applaus bedankt voor al het werk dat hij van 2008 tot vandaag verricht heeft als penningmeester. Hij ontvangt 2 flessen Achterhoekse wijn.

JAARREKENING 2012

Gerrit Vlogman geeft een toelichting m.b.v. beamer en het projectiescherm. Hij stelt een contributieverhoging voor: een enkel lid gaat € 20.00 betalen, i.p.v. € 13.00

Een dubbel lidmaatschap gaat € 25.00 kosten, i.p.v. € 18.00.

De leden gaan akkoord met de contributieverhoging.

Jan Olthaar en Johan Boerstool hebben de jaarrekening gecontroleerd en in orde bevonden.

Notulist Anja Menkveld

MEDEDELINGEN

ARCHIEF-COMMISSIE

Gedurende de maanden juli en augustus zal er geen openstelling zijn wat betreft de 1^e dinsdagmiddag van de maand.

ONTVANGEN VOOR ONS ARCHIEF:

Twee exemplaren van het nieuwe informatieboekje van de Dorpskerk

Vooroorlogse obligaties van dhr. G. Brouwer, van het Vordense zwembad, van dhr. G.W. Boot,

Concordantielijst van de straten van Vorden, van dhr. Regelink

Archief van de Julianaschool (Wildenborch), via mw. Gerda Rossel

Doop- trouw- en begrafenisregisters

Diverse boeken met info over Vorden, van de Veilingcommissie De Werf

CD met foto's, van de Vrouwen van Nu, via mw. Gerrie Rossel

Boek over Den Bramel en een boek over het Meestershuis (beschrijving en bouwaanvraag), van dhr. Viersen.

Knipsels uit kranten van Wichmond/Vierakker, van dhr. Vaartjes.

Agenda algemene vergadering Vereniging voor Vreemdelingenverkeer, Vorden, d.d. 17-04-1975, van dhr. G. Vlogman

Van mw. G. Martens, archiefstukken van families Ringelenberg/Martens

JAARVERSLAG 2013-2014

Op **zaterdag 25 mei 2013** gingen we met een groot aantal leden met de bus op stap naar het Hameland-museum in Vreden. We bezochten het binnen- en buitenmuseum. Ook brachten we een bezoek aan de twee kerken in het centrum. Tijdens de lunch bekeken we het knipselmuseum.

Op **26 september 2013** heeft de heer Peter Paul Kuiper een interessante presentatie gehouden over de geschiedenis van de ijzerindustrie in de Achterhoek. Ook was er toen een extra ledenvergadering, waarin afscheid werd genomen van onze penningmeester dhr. Jan Bosch. Dhr. Gerrit Vlogman werd benoemd tot zijn opvolger. Mevr. Everdien Steeman werd toegevoegd aan het bestuur als extra lid. Ook werd het financieel verslag behandeld en werd besloten de contributie te verhogen naar € 20.- voor een enkel lid. Voor een dubbel-lidmaatschap bedraagt de contributie vanaf dit seizoen € 25.-

Op **5 oktober 2013** zijn we met een groot aantal leden naar de stad Groenlo geweest. Eerst kregen we een rondleiding in Stadsmuseum van Groenlo, waar we veel te weten kwamen over de rol van Groenlo in de 80-Jarige Oorlog. Vervolgens maakten we een mooie stadsrondwandeling door Groenlo o.l.v. een gids. Als afsluiting dronken we koffie in Brouwerij De Kloek.

Op **19 november 2013** hield mevr. Zwany van der Jagt een lezing over haar boek *VORDEN ONDER NAPOLEON 1811-1813*.

De Nieuwjaarsvisite op **7 januari 2014** werd verzorgd door de leden van de Oudheidkundige vereniging uit Zelhem. We genoten van verhalen en liedjes in het dialect. Ook smulden we van de oliebollen en er waren heerlijke nieuwjaarsrolletjes gebakken door de familie Jansen, mevr. Rossel, mevr. Klein Geltink en mevr. Kok

Op **26 februari 2014** heeft de heer (prof.) Jos Lankveld een boeiende uiteenzetting gegeven over de geschiedenis van de zuivelcoöperaties. Ook de fabrieken in Vorden en De Wiersse kwamen aan bod.

Op **25 maart 2014** werd de jaarvergadering gehouden. Aansluitend deed de heer Henk Wullink ons verslag van zijn fietstocht van St. Petersburg naar Vriezenveen.

Het ledental per 17 maart 2014 bedraagt: 396 en 1 erelid.

Het afgelopen verenigingsjaar zijn ons ontvallen:

Dhr. Brink	De Decanije 30
Mevr. Van Asselt	Het Hoge 6e
Mevr. Bleumink	Mulderskamp 33
Dhr. Bleumink	Mulderskamp 33
Mevr. Schoolderman	Smidsstraat 32
Dhr. Tuijn	Almenseweg 58a
Mevr. Van der Broek	Zuivelhof 5

ONS JAARLIJKSE REISJE

Het was voor ons drieëndertigen die uiteindelijk op de passagierslijst stonden, zoals gebruikelijk, weer een zeer informatieve en gezellige dag. Het prachtige weer droeg zeker bij aan ons reisgenot.

Vriezenveen in haar historische context en de geschiedenis van de Ruslui die bijkans een eeuw, grotendeels over land met paard en wagen, handel dreven met en in St. Petersburg zal vanaf nu in ons geheugen gegrift staan. De bevolkings- en vervenersgeschiedenis en de heel bijzondere historische band met Rusland werd ons gepresenteerd aan de hand van een film en uitvoerige inleiding in het Historisch Museum van de plaatselijke oudheidkundige vereniging Oud Vriezenveen. Daarnaast werden we geconfronteerd met een prachtige, mijns inziens unieke collectie naai-, brei- en textielbewerkingsmachines. We werden er uitgebreid geïnformeerd over de rijke textielgeschiedenis van Vriezenveen. Denk hierbij aan Jansen & Tilanus en Jaeger ondergoed. We hadden geen beter beeld kunnen krijgen van de geschiedenis van deze bijzondere plaats in Noordoost Overijssel. De goed verzorgde lunch - ik denk namelijk dat koffietafel er niet het goede woord voor was, hoewel er natuurlijk wel kofie werd geschonken - werd genoten in het restaurant bij het Kachelmuseum met een ontelbaar aantal kachels in alle mogelijke soorten, maten en voor zeer diverse doeleinden.

Zelfs daarvoor werd ons nog tijd gegund die we gelukkig ook hadden want we waren al vroeg uit Vorden vertrokken. De verzamelaar, iemand met een uit de hand gelopen hobby zoals hij dat zeer terecht noemde, had er zelfs een *kukenkachel* met zinken kap, een 'kunstmoeder' dus voor de jonge kuikens, staan. Ik ben benieuwd wie zich die nog herinnert.

Het schitterende weer kwam in het Veenmuseum ook heel gelegen, want ons bezoek aan het deels openluchtmuseum was bij regenachtig weer niet goed mogelijk geweest. We werden hier met een lorry-treintje rondgetoerd, waarbij we onderweg de diverse facetten van het verveningswerk en de turfproductie te zien kregen.

De terugweg met (vrolijke) Frans, onze chauffeur, die eigener beweging een toeristische route over de Lemeler- en Holterberg had gekozen, mag dank zij het prachtige weer een goed idee van hem worden genoemd.

Al met al was het een geslaagde dag, waarbij de organisatoren Henk Vaags en Rob van Overbeeke veel lof toekomt.

VORDENSE KRONYCK

32e jaargang, no. 1, juni 2014

<i>Inhoud</i>		<i>pag.</i>
Van de voorzitter		2
De vele kruideniers in Vorden vlak na de oorlog	<i>Wim Jansen</i>	3
Gedaanteverwisseling van den Bramel vanaf 1868	<i>Jan Harenberg</i>	24
Van de Redactie		28
Oorlogswinter	<i>Spiekerman</i>	28
Verenigingsnieuws		29
Mededelingen		30
Jaarverslag 2013-2014		31
Ons jaarlijkse reisje		32